

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд на тема:

"Особеностите на личността и професионално ориентиране
в периода на юношеството"

Автор: Сладжана Ангелкоска, докторант на самостоятелна подготовка
в Югозападен университет „Неофит Рилски“

за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление: 3.2 Психология /Трудова психология и
професионална психодиагностика/

Научен ръководител: доц. д-р Росанка Манчева

Член на научно жури: проф. д-р Даниела Тасевска

1. Данни за дисертанта.

Докторантката Сладжана Ангелкоска се обучавала във факултета по психология скопския университет "Кирил и Методий" през 2000 г. Тя се е дипломирала след успешна защита на дипломна работа на тема: "Професионални интереси в осми клас". Завършвайки обучението си в бакалавърска степен Сладжана преминава през квалификационен курс по анализ на транзакциите в Скопие. През 2011 г. докторантката развива умения по асертивна комуникация като преминава обучение за Assertive Trening – Experience и получава лиценз за помощник – треньор. През 2012 година придобива специално обучение в областта на психодиагностиката и практическото приложение, обработката и интерпретирането на психодиагностични техники. През учебната 2012/2013 г. Сладжана Ангелкоска завършва магистратура по психология в Държавния университет в Тетово, със защита на магистърска теза на тема: "Изображението за мен, изразено чрез детското рисуване на деца от пълно и непълно семейство". След придобиване на образователна и квалификационна степен „магистър по психология“ Сладжана Ангелкоска се реализира в сферата на психологическата професия и е психолог в Центъра за социална работа в Гостивар, Македония. Локален експерт е в национален проект "Програми за развитие за работа в дневните центрове за деца със затруднения към УНИЦЕФ и МТСП (2017-2018 г.).

Професионалните ѝ цели са в основата на зачисляването ѝ като докторант на самостоятелна подготовка в областта на трудовата психология и професионалната психодиагностика, към катедра „Психология“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2015г. Тема на докторската

дисертация е *"Особеностите на личността и професионално ориентиране в периода на юношеството"*.

2. Данни за докторантурата.

Прегледът на постъпилата документация на Сладжана Ангелкоска, докторант на самостоятелна подготовка в „Неофит Рилски“ удостоверява, че предложените за рецензиране материали са прецизно изготвени и съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България, по процедурата не се констатират нарушения. Докторантката е зачислена през 2015г., защитава в указания срок и след обсъждане в Катедра „Психология“ на Философски факултет на ЮЗУ й е разкрита процедура за публична защита.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

В дисертационния труд е разгледан актуален проблем, обвързан с един от най-значимите компоненти на развитието на съвременната личност, а именно изборът на професия. Авторката фокусира вниманието си върху анализа на процесите на осмисляне на алтернативите за професионален избор в периода на юношеската възраст. Сладжана отрива изследователски мотив да открие ролята на психодиагностиката при идентифициране на възможностите, интересите, способностите и наклонностите на личността, идентифициращи необходимостта от професионално ориентиране и консултиране. Полемизирането на подобни въпроси в съвременния образователен контекст се налага от съществуващи противоречия и дефицити както в теоретичен, така и в приложно-методически аспект.

Дисертацията е разгърната в обем от 148 страници и е структурирана в *увод, три логически свързани глави, заключение и приложения*. Посочените в библиографската справка научни труда наброяват 96 източници на кирилица и латиница. Коректно са указани и използваните в изложението интернет-позовавания, които са съдържателно съответни на дискурса на дисертационния труд.

По своите съдържателни параметри текстът е стилистично оформен, съобразно приетите изисквания за подобен тип научна разработка и може да се приеме като добре композирано научно изследване, с оглед на критериите репрезентативност на извадката, методология на емпиричното изследване и инструментариум за статистически анализ.

Уводът разкрива актуалността на избория за научен анализ проблем и аргументира мотивацията на докторантката за избор на темата.

В **първа глава**: *„Идеи за професионалната ориентация на личността“*, Ангелкоска търси качествени аргументи за актуализиране на

идеите в съвременния преглед на теоретичните постановки при дефиниране на основните понятия „личност“ и „професия“. Докторантката адекватно презентира научните перспективи в обследването на корелацията на „юношество-професия-възраст-пол“. Текстът впечатлява с аналитичната си дълбочина и с умението на авторката многопластово да проследява динамиката в посочената релация. Проличават задълбочеността и отдадеността на Ангелкоска към проблема, както и уменията ѝ да синтезира научен текст, което придава завършеност на научното изложение. Детайлно представеният исторически анализ на психологическите компоненти на професиите представлява добра теоретична база за въвеждане на категорията „*професионално ориентиране*“ като условие на процедурата за подготовка на юношите за професионален избор в Република Македония. Достатъчно задълбочено и критично презентирани са затрудненията в дейността на центровете за професионално ориентиране.

Втора глава „*Методологична част – дизайн на проведено психологично изследване*“ поставя на фокус стремежът на Сладжана да проведе диагностика на професионалните интереси на младежи в юношеска възраст. Това убедително потвърждава констатацията, че докторантката притежава не само добра теоретична подготовка, но и изследователско умение да дискутира избрания проблем в глобален аспект, чийто дискурс постепенно стеснява до избрания обсег, като успешно рамкира неговия емпиричен психологически анализ, съобразно целите на собствена изследователска програма. Емпиричната програма визира съдържателно целите, задачите и дизайна на провеждане на психологичното изследване. Прецизно са дефинирани процедурите по доказване на водещата хипотеза, ранжирана в пет работни хипотези. Изследването е в обхват от 400 участници (200 броя изследвани лица на 15 години и 200 броя на 17-18 години). Комплексният характер на методическия инструментариум, включва следните психологични тестове *Диференциално-диагностичен въпросник на Климов; Въпросник NEO-Pi-R с пет дефинирани основни фактори /домейни/ - невротизъм, екстраверсия, отвореност към нов опит, сътрудничество, съзнателност и добросъвестност; Въпросник на възпитателните нагласи (VS-скала) на Јасмина Коџопелич; анкетна карта и статистически методи на обработка на данни* и осигурява надеждността на емпиричната програма в две насоки:

1. Дефиницията на зависимите и независими променливи.
2. Статистическият анализ на получените данни.

В **трета глава** „Анализ на получените резултати от проведеното психологично изследване“ се представя качествена и статистическа обработка на емпирично събрания масив от данни. Обобщавайки целеположените маркери на емпиричната програма, докторантката прецизно конкретизира анализа на резултатите. Ходът на анализа е в съответствие с теоретичния модел на изследването и разработения емпиричен дизайн. Критериите за презентация на емпиричните интерпретации и техният качествен анализ по изследваните психични величини добре представя динамиката на индикаторите преди и след провеждане на психологическото изследване, като подходящо ги онагледява графично и таблично.

Считам, че формулираните от проведеното изследване изводи са адекватни обобщения на получените от емпиричната програма данни, както и че са адекватни на акцентите от теоретичното изложение. Изказвам убеждението си, че в своята емпирична постановка разработката притежава практико-приложни достойнства, актуална е и обогатява разбирането за зависимостта между особеностите на личността и професионалните интереси в юношеска възраст.

Като част от структурната организация на дисертационния труд **заключението** систематизира постигнатите на теоретико-приложно равнище изводи по издигнатата водеща хипотеза.

Приложеният към документите **Автореферат** на дисертационния труд адекватно отразява основните положения при разработването на темата на дисертацията. Изразявам съгласие със самооценката на докторантката Ангелкоска относно формулираните приноси, резултат от научно-практическата дейност и от доказването на хипотезите на теоретико-приложното изследване.

4. Научни приноси.

Като член на научното жури коментирам приносите на дисертационния труд по следния начин:

✓ Сполучливо е изложена методологията на теоретико-емпиричното изследване – структурно обособено в три части, които взаимно се обуславят и логически изграждат концептуалната рамка на дисертационния труд.

✓ Използваният изследователски инструментариум на проведеното психологично изследване постига:

- конструктивно и полемично анализиране на състоянието на поставения проблем в научната литература;

- адекватно операционализиране на емпиричен дизайн за проследяване на зависимостта между особеностите на личността в юношеска възраст и професионалните интереси;
- целесъобразно систематизиране на съвременни становища, относно възрастово обусловената динамика на процесите на професионален избор и професионално ориентиране в периода на юношеството;
- оперативно синтезиране на данни, изведени чрез допълнителни методи на проучване и анализ;
- статистическа обработка и обективно интерпретиране на емпирични данни, базирани на сравнителен анализ като са очертани основни категории на професионалните интереси в психичната организация на юношите.

5. Бележки и препоръки.

Препоръките ми докторантката са по посока на коректното цитиране в дисертационния труд.

6. Публикации и участия в научни форуми.

Представените от докторантката пет публикации тематично са обвързани разглеждания в дисертационното изследване проблем. Добро впечатление прави, че четири от тях са на английски език и са публикувани в престижни специализирани издания. Допълнително Сладжана Ангелкоска е представила и обстоен списък от публикации и научни участия, които свидетелстват за нейния задълбочен научен интерес към избраната проблематика.

7. Заключение.

На основата на изложените констатации върху прегледа на дисертацията на Сладжана Ангелкоска на тема: „ОСОБЕНОСТИТЕ НА ЛИЧНОСТТА И ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ В ПЕРИОДА НА ЮНОШЕСТВОТО” давам своята ПОЛОЖИТЕЛНА оценка за достойнствата на труда и препоръчам на Сладжана Ангелкоска да се присъди образователната и научна степен „ДОКТОР” в област на висше образование: 3. Социални, правни и стопански науки, Професионално направление 3.2 Психология.

21.05.2018г.
гр. В. Търново

Подпис:
/проф. д-р Д. Тасевска/

